

PROVINCIA
di TRIESTE

SLOVENSKO

GIARDINO BOTANICO CARSIANA

Sgonico-Zgonik, 55 (Trieste)
tel. 040/229573 - www.carsiana.eu

DOBRODOŠLI...

Carsiana je botanični vrt, posvečen rastlinstvu in življenjskim prostorom Krasa. Ob obisku vrta dobite splošno sliko naravoslovnih in krajinskih značilnosti teritorija s približno 450 km² površine, ki se razprostira od Italije do Slovenije, od morja do gora, z območji, ki imajo zelo različne klimatske in naravoslovne značilnosti. Te življenjske prostore smo v vrtu Carsiana uredili s posaditvijo približno 600 rastlinskih vrst.

ZGODOVINA CARSIANE

Botanični vrt Carsiana je leta 1964 ustanovila skupina strokovnjakov za kraško floro. Območje izvora rastlinskih vrst sega od reke Timave do Vipavske doline, Vremščice in Slavnika (v Sloveniji) ter izliva Dragonje.

Od leta 1972 stroške upravljanja vrta krije Pokrajina Trst, ki je od leta 2002 tudi njegova lastnica. Botanični vrt Carsiana je od leta 1978 odprt za obiskovalce in je z leti postal pomembno središče za okoljsko vzgojo.

UREDITEV VRTA

Rastline niso razdeljene po skupinah na podlagi botanične klasifikacije, marveč so umeščene v naravne življenjske prostore, ki ustrezajo njihovim potrebam (svetloba, vlaga, vrsta tal...). Vsaka vrsta je opremljena s tablico z latinskim imenom, občim imenom v italijanščini in slovenščini, družino pripadnosti in meseci cvetenja (označenimi z rimskimi številkami).

GEOLOGIJA KRASA

Poleg rastlin lahko v vrtu občudujemo tudi geologijo Krasa in *kraške pojave*. Kras je sestavljen iz apnenčastih kamnin, v katerih prevladuje kalcijev karbonat, ki jih raztaplja deževnica, ki postane rahlo kislja zaradi v atmosferi prisotnega ogljikovega dioksida. Rezultat dolgotrajnega procesa raztapljanja so kraški pojavi, ki jih lahko občudujemo tudi v Carsiani: 9 metrov globoka vrtača, navpično brezno, *škrapljišča* (površinski pojav na kamninah s priostrenimi skalnimi grebenčki, razpokami, luknjami).

ZAČNIMO Z OGLEDOM

Pri obisku vrta sledimo na zemljevidu vrisanim potem, ki nas vodijo preko kraških prostorov, katerih značilnosti in najpomembnejše rastline so opisane v nadaljevanju.

MELIŠČA

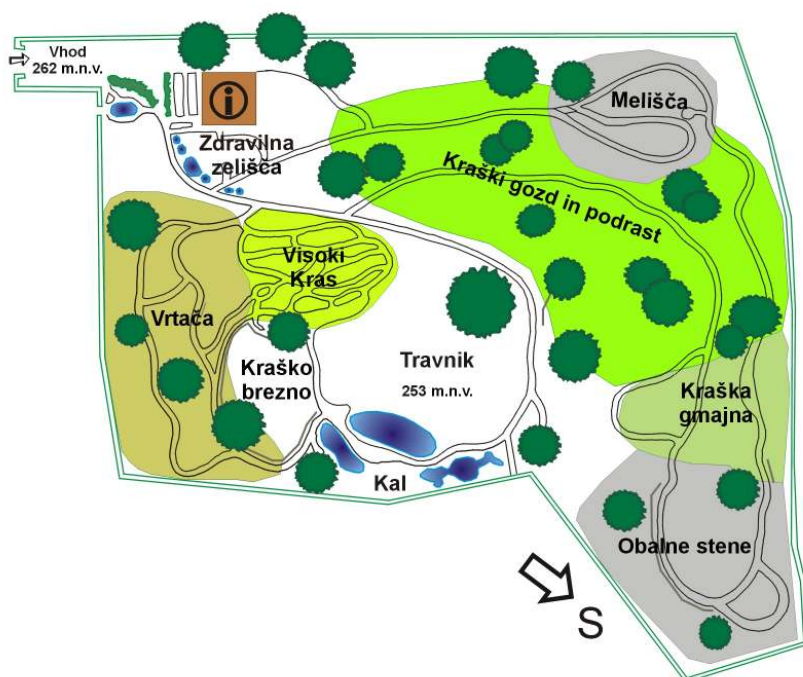
Melišča so bolj ali manj strme gruščnate površine, ki nastanejo na pobočjih gora. Na Krasu so melišča prisotna v Dolini Glinščice (pri Trstu), na Nanosu in na Trnovski planoti (v Sloveniji).

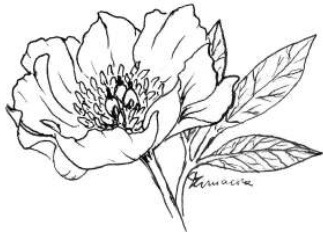
Melišča so redko poraščena z rastlinami, ki lahko preživijo ob pomanjkanju vode in hranilnih snovi, močnem osončenju, izrazitih temperaturnih razlikah in na neustaljeni podlagi, ki drsi proti dolini. Te rastline imajo zelo dolge korenine, s katerimi iščejo vodo v globljih plasteh, in tanke liste, s katerimi zmanjšujejo transpiracijo.

Med najbolj značilne rastline uvrščamo kranjsko bilnico (*Festuca spectabilis subsp. carniolica*), ki s svojimi močnimi in razvejanimi koreninami veže podlago in utrjuje melišča, in primorsko košeničnico (*Genista holopetala*), ogroženo vrsto, ki ima v Italiji edino rastišče v Dolini Glinščice.

KRAŠKI GOZD IN PODRAST

Najbolj razširjen življenjski prostor na Kraški planoti je kraški gozd: gre za slabo poraščen gozd z rastlinami, ki uspevajo na malo globoki podlagi, suhi in revni s humusom. Najbolj razširjena drevesa so črni gaber (*Ostrya carpinifolia*), mali jesen (*Fraxinus ornus*) in puhasti hrast (*Quercus pubescens*), ki pozimi na vejah ohrani posušeno listje. Med pogosta drevesa sodita tudi maklen (*Acer campestre*) in trokrpi javor (*Acer monspessulanum*). Na obronkih gozdov raste rumeni dren (*Cornus mas*), ki se v februarju odene v rumene cvetove, in rešeljka (*Prunus mahaleb*), iz cvetov katere pridobivajo dragocen med.

Paeonia officinalis

Do podrasti prodira precej svetlobe, kar omogoča rast grmovnic, kot sta enovratni glog (*Crataegus monogyna*) in navadni ruj (*Cotinus coggygria*); travnata podlaga je sestavljena iz jesenske vilovine (*Sesleria autumnalis*). Spomladi lahko občudujemo živobarvne cvetove zaščitene vrste navadne potonike (*Paeonia officinalis*).

KRAŠKA GMAJNA

Kraška gmajna je suho travišče s skalnimi izdanki, ki je nastalo v bronasti dobi (1800 pr.Kr.), ko se je razvilo pašništvo. Tu uspevajo rastline, ki dobro prenašajo teptanje in pašo, in rastline, ki se jim živali izogibajo zaradi bodic, kot sta navadni brin (*Juniperus communis*) in ametistasta možina (*Eryngium amethystinum*), ali zaradi dražilnih snovi kot pri gladkem mlečku (*Euphorbia nicaeensis*).

Zaradi raznolikosti flore predstavlja kraška gmajna življenjski prostor visoke znanstvene vrednosti, ki ga je Evropska Unija zaščitila. Na gmajni uspeva več kot štirideset rastlinskih vrst na kvadratni meter površine; najbolj zastopane vrste so ilirska perunika (*Iris cengialti subsp. illyrica*), Tommasinijev petoprstnik (*Potentilla acaulis subsp. tommasiniana*), gorski kosmatinec (*Pulsatilla montana*), mehkodlakava jurjevina (*Jurinea mollis*) in peresasta bodalica (*Stipa eriocaulis*).

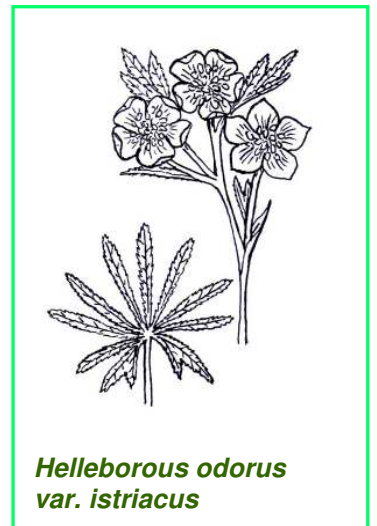
OBALNE STENE

Na osončenem in skalnatem severnem pobočju najdemo vrste, ki so značilne za Sredozemlje, Dalmacijo in Kvarner. Na Tržaškem rastejo med Devinom in Grljanom na navpičnih stenah nad morjem, ki so zaščitene pred burjo in izpostavljene soncu. Ta vegetacija se je razvila med 5000 in 3000 pr. Kr., ko je bilo podnebje bolj suho in toplejše za 2-3° C. Z ohladitvijo podnebja je ta vegetacija preživela samo na območjih s toplejšo mikroklimo, kjer prejme ime "reliktna flora". Značilna drevesa in grmovnice so črnika (*Quercus ilex*), zimzelena vrsta hrasta, navadna smrdljivka (*Pistacia terebinthus*) in navadni lovor (*Laurus nobilis*). Med travniškimi rastlinami izstopajo žajbelj (*Salvia officinalis*), beneški mleček (*Euphorbia wulfenii*), piramidasta zvončnica (*Campanula pyramidalis*) in ostrolistni beluš (*Asparagus acutifolius*).

VRTAČA

Vrtače so različno globoke okroglaste depresije. Nastanejo na območjih z razpokami ali odprtini v skalah skozi katere prodira deževnica, ki sčasoma pogloblja relief; na dnu so pogosto prisotni požiralniki ali jame. Za vrtače je značilen pojav 'temperature inverzije', saj se temperatura niža, ko se spuščamo proti dnu, medtem ko se običajno (na primer v gorah) temperatura niža, ko se vzpenjamo.

Na dnu vrtač, kjer se zadržuje hladen in vlažen zrak, uspeva gozdna združba belega gabra s kopitnikom (*Asarum carpineto*), ki je dobila ime po dveh značilnih rastlinah: prva, navadni kopitnik (*Asarum europaeum*), je travniška vrsta, druga, beli gaber (*Carpinus betulus*), pa drevo. V vrtačah rastejo tudi cer (*Quercus cerris*), graden (*Quercus petraea*), lipovec (*Tilia cordata*) in navadna leska (*Corylus avellana*). V podrasti že od marca cvetijo različne travniške vrste, kot so navadna polžarka (*Thalictrum thalictroides*), pasji zob (*Erythronium dens-canis*) in deljenolistni teloh (*Helleborus odorus var. istriacus*).

Helleborus odorus var. istriacus

VISOKI KRAS

Ta zbirka rastlin prihaja iz notranjosti Krasa v Sloveniji, kjer so prisotni vrhovi nad 1000 m. Za razliko od obalnega pasu tu pogosteje dežuje in sneži, temperature pa so nižje. Da bi omogočili preživetje gorskim rastlinam, ki potrebujejo visoko stopnjo vlage, smo v Carsiani uredili mrežo žlebov s tekočo vodo in korit, prekritih z gruščem ali prstjo.

Najbolj značilne vrste so: turška lilija (*Lilium martagon*), kranjska bunika (*Scopolia carniolica*), dlakavi sleč (*Rhododendron hirsutum*) in lepi čeveljc (*Cypripedium calceolus*), rastlina iz družine orhidej.

KRAŠKO BREZNO

Na dnu vrtače je navpična jama z dvojnimi breznom, ki meri v globino 39,50 m. Vhod v prvo brezno je na 23 m globine, vhod v drugo brezno pa je pogledu skrit zaradi skalne tvorbe.

Stene brezna so porasle z rastlinami, ki potrebujejo malo svetlobe: praproti kot jelenov jezik (*Asplenium scolopendrium*), ki ima podaljšane vejice, navadna sladka koreninica (*Polypodium vulgare*) in različni mahovi in lišaji.

KRAŠKI KAL

Na Krasu deževnica skozi odprtine in razpoke v skalah hitro pronica v podzemlje. Naravna mokrišča so zato redek pojav, izjemo predstavljata Doberdobsko in Prelosno jezero. Obstajajo pa številni kali, ki jih je ustvaril človek, da bi lahko razpolagal z zalogami vode. Na zunanjem robu bregov kala uspeva ločje (*Juncus inflexus* in *J. articulatus*). Na območjih, ki so občasno prekrita z vodo rastejo močvirski grint (*Senecio paludosus*), vodna perunika (*Iris pseudacorus*), navadna pijavčnica (*Lysimachia vulgaris*) in navadna krvenka (*Lythrum salicaria*). Na območju, ki je stalno prekrita z vodo, rastejo navadni trst (*Phragmites australis*) in širokolistni rogoz (*Typha latifolia*), v središču kala pa beli lokvanj (*Nymphaea alba*) in rumeni blatniki (*Nuphar lutea*).

NATURA&TERRITORIO

DODATNE INFORMACIJE: na blagajni in med vodenimi obiski botaničnega vrta